

gradually becoming an integral part of journalistic tools and all active Internet users.

Russia's use of hybrid warfare technologies against Ukraine has turned the information sphere into a key arena of modern confrontation, where the latest technologies of informational and psychological influence on the consciousness of citizens are actively used, aimed at inciting national and religious enmity, violation of the sovereignty and territorial integrity of Ukraine.

Therefore, the complex nature of current threats to national security in the information sphere requires the definition of conceptual approaches to the formation of a system of protection of the individual, society and the state from external negative information influences in a hybrid war.

**ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ АВІАЦІЙНИХ
ЧАСТИН ПОВІТРЯНИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК
ОБ'ЄКТУ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ
(ІПВ) ПРОТИВНИКА**

В.В. Пугач,

О.В. Петрук,

Г.А. Зміївський

*Військово-юридичний інститут Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Досвід локальних війн та збройних конфліктів останніх десятиліть, у тому числі анексії Криму та воєнних дій на Сході нашої держави яскраво підтвердив, що в останній час одним з об'єктів інформаційно-психологічної боротьби (ІПВ) означився особовий склад авіаційних частин і підрозділів.

З великою долею ймовірності можна стверджувати про те, що при будь-якому сценарії воєнного конфлікту особовий склад авіаційних частин Повітряних Сил Збройних Сил України стане об'єктом інформаційно-психологічного впливу (ІПВ) противника як у загрозливий період, так і з початком воєнних дій.

Форми, методи та засоби ІПВ противника будуть обиратися з урахуванням характеристик як самого об'єкту впливу, так і населення, що мешкає у районі дислокації цього об'єкту. Розробка методики оцінки змін бойових можливостей авіаційних частин в ході інформаційно-психологічного впливу з боку противника дасть можливість відпрацювати необхідні рекомендації керівному складу

щодо попереджувальних заходів і відновлення морального та психічного стану особового складу.

Характеризуючи особовий склад авіаційних частин Повітряних Сил ЗС України необхідно зазначити, що в переважній більшості він складається з офіцерів віком від 20 до 45 років, які відповідають підвищеним вимогам щодо стану здоров'я, з вищою освітою, яка забезпечує високий фаховий рівень, стійку мотивацію до військової служби, високий рівень морального та психічного станів та патріотизму.

Свій відбиток накладає й характер діяльності авіаційних спеціалістів, пов'язаний з достатнім або значним фізичним і психічним навантаженням, виконанням завдань в складних умовах у поєднанні з значною часткою інтелектуальної праці.

До факторів, які визначають оцінку особового складу частин ПС ЗС України як об'єкту ППВ слід віднести:

- особливості морального та психічного станів;
- групову належність та рівень групової інтегрованості військових колективів;
- етнічно-релігійні особливості військових колективів;
- суспільно-політичну обстановку в районі або регіоні дислокації авіаційної частини;
- рівнем інтенсивності ППВ противника на особовий склад;
- наявність психогенних втрат у підрозділах та частині при підготовці та з початком бойових дій.

Отриманий досвід останніх збройних конфліктів, у тому числі в ході анексії Криму та воєнних дій на Сході України свідчить, що значним фактором в оцінці характеру ППВ є рівень морального та психічного станів (МПС) як військових колективів, так і окремих військовослужбовців.

Найбільш високий рівень МПС в авіаційній частині спостерігається у льотного складу, це обумовлено поетапним професійно-психологічним відбором кандидатів при вступі до ВВНЗ, під час навчання та допуску до першого та наступних польотів, регулярними медичними оглядами та обстеженнями і психологічною підготовкою особового складу, найвищим рівнем соціального забезпечення в частині.

Найнижчий рівень МПС спостерігається у військовослужбовців підрозділів забезпечення. Переважна більшість з них складається з військовослужбовців строкової служби та військовослужбовців за

контрактом. Їх швидка ротація в зв'язку з закінченням термінів служби не дає можливості достатньо міцно сформувати військові колективи та підтримувати в них здоровий морально-психічний клімат. Не завжди достатній загальноосвітній рівень, розмиті моральні цінності сучасної молоді, слабе патріотичне виховання – все це знижує рівень МПС підрозділів забезпечення. Крім того, в підрозділах забезпечення відзначається найбільш стійкий зв'язок особового складу з населенням регіону дислокації авіаційної частини та найвищий в авіаційній частині рівень вживання алкоголю та наркотичних речовин.

В переважній більшості випадків об'єктом інформаційно-психологічного впливу постає не одна особа, а соціальні групи людей.

Авіаційна частина, як і будь-яка інша військова частина, може розглядатися як середня за розміром соціальна група, яка складається з окремих малих груп – підрозділів. Ці групи, які входять до складу частини, за рівнем свого розвитку можуть бути різними – від стабільно сформованих колективів (ескадрильї) до корпорацій (підрозділи забезпечення).

Не слід нехтувати і внутрішньо-груповим, неформальним розподілом авіаційної частини за професійною ознакою: керівний склад, льотний склад, інженерно-технічний склад, особовий склад підрозділів забезпечення. Кожній з цих груп притаманні свої рівні згуртованості (групової інтеграції), морально-психічного стану, професійної підготовленості. У кожній з них формуються свої традиції, а самі групи, в свою чергу, ранжуються між собою.

Як свідчить досвід воєнних конфліктів останніх десятиліть, саме етнічно-релігійні протиріччя активно використовуються протидіями сторонами під час організації та здійснення ІПВ.

Враховуючи поліетнічність та поліконфесійність населення України, слід зазначити і очікувати, що саме на особовий склад який відноситься до національних і релігійних меншин нашої держави, буде спрямовуватися масований інформаційно-психологічний вплив зі сторони противника.

На відміну від інших військових частин, авіаційні частини дуже тісно пов'язані з існуючою інфраструктурою району своєї дислокації: економічною, соціальною, політичною, екологічною. Безпосереднє розміщення авіаційних частин до великих населених пунктів обумовлює їх взаємовплив в різноманітних сферах діяльності.

За досвідом локальних конфліктів, у тому числі і вході збройної агресії РФ в Україні противник може здійснювати ІПВ не обов'язково безпосередньо, а через місцеве населення, що мешкає у районах

дислокації військової частини, використовуючи існуючу суспільно-політичну обстановку, а саме етнічні, релігійні, соціальні, економічні або екологічні протиріччя.

Як свідчать події в Криму та на Сході України, рівень ПІВ РФ під час підготовки та у ході воєнних дій набував значної інтенсивності. При цьому активно використовувалися засоби мас-медіа та інтернет-ресурси, через які безперервно надавалася дезінформація про стан в Україні, міфологізовані історії, з метою дискредитування керівництва держави, прославлення російської історії та російських збройних сил.

З початком масштабних воєнних дій слід очікувати великих бойових втрат, як серед льотного складу в ході бойових вилетів, так і серед особового складу інших підрозділів, що входять до складу авіаційної частини, наприклад, під час нанесення противником ракетно-артилерійських ударів, ударів високоточною зброєю дій диверсійно-розвідувальних груп та застосуванням зброї масового ураження. Все це може привести до виникнення психогенних втрат, які також будуть враховуватися противником під час планування заходів інформаційно-психологічної боротьби. Психогенні втрати серед льотного складу простежувалися при застосуванні авіації ПС ЗС України влітку 2014 року.

Таким чином, характер і результати можливого інформаційно-психологічного впливу противника на особовий склад авіаційних частин Повітряних Сил Збройних Сил України залежить від групової приналежності, особливостей морального та психічного станів, суспільно-політичної обстановки в районі дислокації військової частини, рівнем інтенсивності ПІВ, наявністю та обсягом психогенних втрат серед особового складу підрозділів у ході підготовки та з початком бойових дій.

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Р.І. Рубльова

А.В. Недорубко

*Харківський національний університет Повітряних Сил ім. Івана
Кожедуба*

В умовах сучасних глобальних та регіональних інформаційних протистоянь, деструктивних комунікативних впливів, зіткнення різновекторних національних інформаційних інтересів, поширення інформаційної експансії та агресії, захист національного інформаційного простору та гарантування інформаційної безпеки